

Projectplan Integrale Gebiedsontwikkeling Schokland

1. Introductie

Het gebied Schokland wordt gekenmerkt door de karakteristieke hoogteligging van het voormalige eiland en de aanwezigheid van unieke archeologische resten. De werelderfgoedstatus die Unesco hieraan geeft, benadrukt het belang om Schokland te bewaren en te beschermen. Bodemdaling noodzaakt ingrijpen in het gebied. De oplossing is gevonden in het project Nieuwe natuur Schokland, een combinatie van natuurontwikkeling en toeristisch-recreatieve ontwikkeling van het gebied. Door de ontwikkeling van natuur wordt het behoud van het erfgoed gewaarborgd. En door het aanleggen van nieuwe fiets- en wandelpaden en de realisatie van een nieuw Werelderfgoedcentrum versterken we de toeristische-recreatieve aantrekkelijkheid van het werelderfgoed Schokland.

Dit project wordt getrokken door gemeente Noordoostpolder en Stichting Het Flevo-landschap. De gemeente is siteholder van Werelderfgoed Schokland en eigenaar van Museum Schokland. Stichting Het Flevo-landschap is de vaste samenwerkingspartner van de gemeente als het gaat om het beheer en behoud van Werelderfgoed Schokland. Het Flevo-landschap is de eigenaar en beheerder van het eiland en de randzone. Zij is ook de beoogde beheerder van de nieuwe natuur die we aan de zuidzijde van het eiland willen realiseren en zal penvoerder van het project Nieuwe Natuur zijn.

Het project Nieuwe Natuur Schokland maakt onderdeel uit van de Integrale gebiedsontwikkeling Werelderfgoed Schokland Natuur. Onderdeel van deze gebiedsontwikkeling is de recreatieve en toeristische betekenis van het werelderfgoed en in het bijzonder de cultuurhistorie beter te ontsluiten. Dit willen we doen door het aanleggen van fiets- en wandelpaden in het nieuwe natuurgebied en met een nieuw te bouwen Werelderfgoedcentrum.

Met de realisatie van nieuwe natuur en een nieuw en up-to-date bezoekerscentrum wordt de werkgelegenheid in de erfgoed- en recreatiesector gestimuleerd en verstevigen we de toeristische en daarmee economische positie van Werelderfgoed Schokland en omgeving.

2. Context

Gemeente Noordoostpolder richt zich met de Integrale gebiedsontwikkeling Schokland op twee pijlers:

- Werken aan behoud van Werelderfgoed Schokland;
- Werken aan bekendheid van Werelderfgoed Schokland.

In de gebiedsontwikkeling zijn verschillende deelprojecten benoemd, die allemaal een onderlinge samenhang hebben en tot doel hebben het gebied een impuls te geven aan cultuur, natuur en recreatie. De gebiedspartners trekken hierin samen op. De gebiedspartijen beogen de toekomst van het Werelderfgoed zeker te stellen door:

1. Een gebied van circa 211 ha aan de zuidkant van Schokland in te richten als natuur, waarvan 52 hectare weidevogelgrasland, circa 108 hectare kruidenrijk grasland en 51 ha biologische akkers, aangevuld met toeristisch-recreatieve voorzieningen;
2. De top van het zuidelijk duingebied op te graven, middels een meerjaren onderzoeksprogramma en publieksactiviteiten;
3. Het weghalen van onnodige gebruiksbepalingen voor agrariërs in delen van het Werelderfgoedgebied;
4. De realisatie van een nieuw bezoekerscentrum voor Schokland: het Werelderfgoedcentrum (WEC) Schokland;
5. Het neerzetten van gebiedspromotie en -programmering voor het Werelderfgoed Schokland.

Werken aan behoud van Werelderfgoed Schokland

De bodem in de Noordoostpolder daalt, door inklinking van het veen- en kleipakket en oxidatie van organisch materiaal. De grond ten zuiden van Schokland bevat een prehistorisch rivierduingebied, dat archeologisch belangrijke vondsten bevat. Het unieke karakter van de archeologie wordt erkend door de Unesco-status die Schokland in 1995 heeft ontvangen maar deze komt door bodemdaling en het huidige gebruik (landbouw) in gevaar. De agrariërs in het gebied worden beperkt in het landbouwkundig gebruik, omdat het gebruik de archeologische resten die aan de oppervlakte verschijnen kan verstoren. Bovendien zijn deze opgelegde beperkingen onvoldoende om het behoud van het unieke erfgoed te garanderen.

Om de archeologische waarden te beschermen is het nodig het waterpeil in de nabijheid van het rivierduingebied te verhogen, omdat opgraven (nog) niet gewenst en duur is. Vernatting van de bodem betekent echter dat het huidig agrarisch gebruik niet meer mogelijk is. Agrarische percelen en bedrijven in de omgeving zullen daarom aangekocht en omgevormd moeten worden naar natuur.

In de businesscase Nieuwe Natuur Schokland is onderzocht hoe dit plan te realiseren, welke partij verantwoordelijk is voor welk onderdeel en op welke wijze het plan financieel haalbaar is. Het is het resultaat van een onderhandeling tussen vele betrokken partijen. De businesscase voor Nieuwe Natuur Schokland is op 14 december 2016 door de siteholdersgroep vastgesteld. Inmiddels hebben alle betrokken partijen zich hier aan gecommiteerd en middelen beschikbaar gesteld volgens onderstaand overzicht. Het enige waar nog over besloten moet worden is over de inzet van Zuiderzeelijngelden.

	Actualisatie BC 2017
Totaal uitgaven (contante waarde)	34,3
Totaal inkomsten project (verkopen en pacht)	8,6
Saldo (te dekken contante waarde)	25,7
Saldo fasering, rente en inflatie	-0,9
Saldo (te dekken nominaal)	26,6
Bijdrage Rijksproject ministerie OC&W 2015	2
Bijdrage Rijksproject ministerie OC&W 2018	10
Provincie Nieuwe Natuur 2016	8,3
Provincie Nieuwe Natuur 2017	2
Provincie ASF (archeologie)	0,05
Flevo-landschap	1,5
Waterschap	0,25
Totaal nog te dekken	2,5
Gevraagde ZZL-bijdrage	2,5
Saldo	0
Risicobudget gedekt door gemeente	1

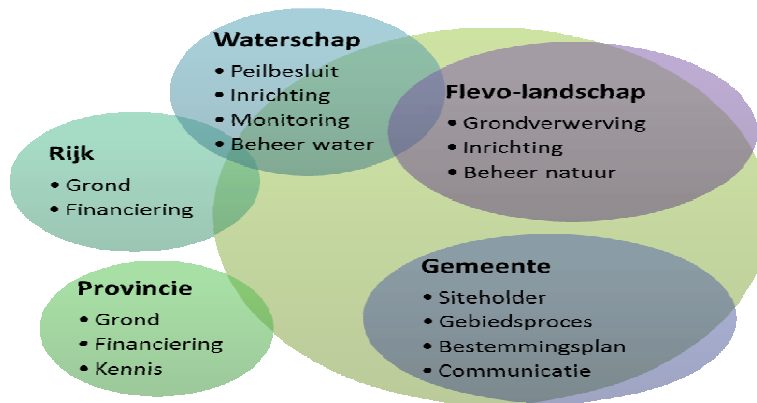
x miljoen

Het plan Nieuwe Natuur omvat de aanleg van 211 ha nieuwe natuur in waarvan 51 ha biologische akkers die via pacht gaan bijdragen aan beheerskosten.

Gemeente Noordoostpolder en Flevo-landschap zullen de regie voeren tijdens de uitvoering. Met de provincie wordt een realisatieovereenkomst afgesloten. Met het Waterschap Zuiderzeeland (inrichting hydrologisch systeem en monitoring/verantwoording effecten) wordt een aparte samenwerkingsovereenkomst gesloten. De provincie heeft een rol in de doorlevering van

rijksgronden en het Rijksvastgoedbedrijf zal vervangende gronden beschikbaar stellen en verplaatsing van de pachters mogelijk maken.

In onderstaand schema zijn de verschillende rollen en taken van de partners bij de realisatie van het project Nieuwe Natuur Schokland weergegeven:

Werken aan bekendheid van Werelderfgoed Schokland

Naast de realisatie van Nieuwe Natuur om het behoud van het werelderfgoed te borgen voelen de initiatiefnemers de verantwoordelijkheid om de betekenis van het erfgoed meer bekend te maken. Op Schokland ligt de geschiedenis van Nederland verborgen. Archeologen hebben in het gebied op en rond Schokland sporen gevonden van jagers, verzamelaars en vroege boeren, daterend tot 10.000 jaar geleden. Deze vindplaatsen uit de Steentijd zijn getuigenissen van de overgang van een samenleving van jagers-verzamelaars naar een samenleving van landbouwers. Al deze informatie over de eeuwenlange bewoning van dit gebied, ligt nog ongestoord in de bodem. Dit maakt Schokland uniek in de wereld. En dat is het verhaal dat verteld moet worden.

Schokland wordt jaarlijks door zo'n 150.000 mensen bezocht. Een deel hiervan (ongeveer 30.000 mensen) bezoekt het Museum Schokland en een deel (ongeveer 10.000 bezoekers) de Gesteentetuin. Dat is een mooie stabiele basis. Maar we willen meer. We willen vertellen over dit unieke gebied en haar unieke geschiedenis. En met de realisatie van Nieuwe Natuur bij de zuidpunt van Schokland met nieuwe wandel- en fietspaden, ontstaat er een nieuwe bezoekersstroom die we willen faciliteren.

Schokland is Nederlands eerste Werelderfgoed en het vertelt het verhaal van ons waterland, verdient een Werelderfgoedcentrum. Een gebouw dat een ware eyecatcher is, passend bij het landschap en de omgeving. Een centrum dat dient als ontmoetingsplek voor nieuwkomers, terugkomers, burens en Schokkers. Het Werelderfgoedcentrum is voor hen een startpunt voor een ontdekkingsstocht over het Werelderfgoed Schokland. De gemeente onderzoekt momenteel hoe het bezoekerscentrum gerealiseerd kan worden.

Agelopen periode is er met succes gewerkt aan het realiseren van een jaarronde gebiedsprogrammering. Dit was nodig omdat ondernemers, inwoners en bezoekers aangaven dat er op veel plekken cultureel erfgoed zichtbaar was, maar het aan onderlinge samenhang ontbrak. Dit leverde een versnipperd aanbod op voor de bezoeker.

Zowel vanuit de ondernemers als vanuit inwoners is de wens uitgesproken om Schokland en de omliggende regio een nieuwe recreatieve impuls te geven. Dit heeft geresulteerd in het aanstellen van een gebiedsprogrammeur, een ondernemersloket, een nieuwe website, een eigen logo en hechtere samenwerking tussen Cultuurbedrijf Noordoostpolder en het Flevo-landschap, maar ook met Kuinderbos, Waterloopbos, Nagele en Urk. Het Werelderfgoedcentrum zien we als een uitgelezen kans om deze samenwerking verder te verstevigen, ook richting de omliggende regio.

Tegelijkertijd zien we in het Werelderfgoedcentrum - een publieke recreatieve voorziening van formaat - de recreatieve impuls die het gebied nodig heeft.

Doelstelling

Met deze integrale gebiedsontwikkeling stellen we het werelderfgoed Schokland veilig en geven we een nieuwe impuls aan het gebied met ruimte voor natuur, recreatie en toerisme.

Veel van de archeologische rijkdom van Schokland ligt verborgen onder de grond. Om deze schatten voor de toekomst te behouden is vernatting van het zuidelijk rivierduingebied van Schokland essentieel. Via het project Nieuwe Natuur Schokland, onderdeel van het provinciale programma Nieuwe Natuur, wordt deze vernatting gerealiseerd. Daarmee blijven de archeologische waarden behouden voor toekomstige generaties. Met Nieuwe Natuur ontstaat ook een mooi nieuw recreatiegebied.

3. Activiteiten

De komende jaren zijn nodig om het nieuwe natuurgebied te realiseren. In de businesscase Nieuwe Natuur Schokland zijn hiervoor 4 fasen onderscheiden:

Gebiedsproces 2018-2019	Grondverwerving 2018-2021	Inrichting vanaf 2021	Beheer vanaf 2021
<ul style="list-style-type: none"> •ontwerp •monitoring nulsituatie •bestemmingsplan •peilbesluit	<ul style="list-style-type: none"> •verwerven en ruilen van percelen en erven •verkopen erven en gronden buiten projectgebied	<ul style="list-style-type: none"> •Fase 1: westzijde •Fase 2: oostzijde	<ul style="list-style-type: none"> •Archeologie •Natuur •Recreatie •Monitoring

Gebiedsproces: de gemeente Noordoostpolder en Flevo-landschap willen met een gebiedsproces tot een gedragen ontwerp van het project komen door de betrokken agrariërs, burgers en belanghebbenden in het gebied te informeren en te betrekken. Door het Waterschap wordt in overleg met de aangrenzende grondeigenaren een ontwerp uitgewerkt voor de inrichting van het watersysteem. Dit is belangrijk voor het inrichtingsplan van het nieuwe natuurgebied. Op basis van dit inrichtingsplan zal de gemeente een procedure starten voor de noodzakelijke wijziging van het bestemmingsplan. Het Waterschap is verantwoordelijk voor het te nemen peilbesluit.

Grondverwerving: de gronden en erven worden door het Flevo-landschap verworven van de huidige eigenaren. Uitgangspunten voor de grondverwerving zijn:

- vergoeding van de marktwaarde (er is geen sprake van volledige schadeloosstelling)
- indien noodzakelijk vanuit de levensvatbaarheid van bedrijven kan het noodzakelijk zijn om gehele bedrijven te verwerven
- via het Rijksvastgoedbedrijf worden ruilgronden aangeboden
- verworven erven en percelen buiten het projectgebied worden verkocht

Inrichting: het gebied wordt ingericht op basis van een uitgewerkt ontwerp. Er wordt gestart met inrichting aan de westzijde van de Palenweg. Onderdeel van deze fase is het publieksprogramma rond de opgravingen in het nieuwe natuurgebied. Daarna wordt de oostzijde van de Palenweg ingericht.

Beheer: na inrichting van de natuur en de peilopzet wordt het projectgebied beheerd door het Flevo-landschap. Het waterschap verzorgt de monitoring van het watersysteem en zorgt samen met Flevo-landschap dat natuur en landbouw naast elkaar kunnen functioneren.

De afronding van de twee eerste fasen vallen binnen de ZZL-periode, en zijn van zeer groot belang voor het slagen van de integrale gebiedsontwikkeling. De fase van inrichting staat gepland vanaf 2021.

4. Organisatie

4.1. Projectorganisatie

Voor het project Nieuwe Natuur zal de gemeente Noordoostpolder samen met Flevo-landschap de regie voeren tijdens de uitvoering. De provincie zal met beide initiatiefnemers een realisatieovereenkomst sluiten. Met het Waterschap Zuiderzeeland (inrichting hydrologisch systeem en monitoring/verantwoording effecten) wordt een aparte overeenkomst gesloten. De provincie heeft een rol in de doorlevering van rijksgronden en het Rijksvastgoedbedrijf zal vervangende gronden beschikbaar stellen en verplaatsing pachters mogelijk maken.

4.2. Administratieve organisatie

Deze nemen de initiatiefnemers op zich.

4.3. Aanbestedingen

Voor de aankoop van de gronden en de inrichting van Nieuwe Natuur verwachten we niet dat er een Europese aanbesteding nodig is.

4.4. Communicatie

Voor het gebiedsproces Nieuwe Natuur Schokland zal de gemeente Noordoostpolder de communicatie gaan verzorgen. Daarvoor wordt een communicatieplan opgesteld. Uitgangspunt hierbij is dat we agrariërs en andere betrokken ondernemers in het gebied niet alleen willen informeren maar ook betrekken bij keuzes over inrichting en planning.

Het communicatieplan moet duidelijk maken hoe de formele processen voor de bestemmingsplanwijziging en het peilbesluit vorm wordt gegeven en wanneer de agrariërs en omwonende hier op kunnen reageren.

5. Wet- en regelgeving

5.1. Milieu

Dit wordt opgenomen in de bestemmingsplanwijziging. De procedure neemt circa 6-12 maanden in beslag.

5.2. Ruimtelijke ordening

Binnen deze ontwikkeling is zowel provincie als Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed betrokken. In gezamenlijkheid met gemeente Noordoostpolder wordt gewerkt aan het realiseren van het nieuwe natuurgebied en ook aan de benodigde vergunningen. Het project wordt breed gesteund door de siteholdersgroep van Werelderfgoed Schokland.

5.3. Staatssteun

De Zuiderzeelijn aanvraag wordt aangewend voor de realisatie van het project. Bij een eerste analyse gaan we er van uit dat er sprake is van staatssteun binnen het project Nieuwe Natuur.

6. Investeringsprogramma ZZL-programma

6.1. Aansluiting bij programmadoelstellingen

De realisatie van het nieuwe natuurgebied draagt bij aan maatregel 2: het verbeteren van het arbeidspotentieel. De realisatie van het nieuwe natuurgebied en de wens een nieuw bezoekerscentrum te realiseren waarin het verhaal van de polder verteld en uitgelegd wordt, draagt bij aan maatregel 3: het verwerken en uitbreiden van het toeristisch potentieel.

6.2. Beleidskaders

De gemeente is siteholder van Werelderfgoed Schokland en werkt daarbij samen met haar gebiedspartners aan het beheer, behoud en de bekendheid van het Werelderfgoed. Eén van de speerpunten is het realiseren van duurzaam beheer (natuur en recreatieve voorzieningen). Inkomsten vanuit recreatie dragen daar aan bij.

De sector recreatie en toerisme wordt steeds belangrijker voor Noordelijk Flevoland. Niet alleen gaat het om een belangrijke nieuwe bron van werkgelegenheid, ook draagt de bedrijfstak recreatie en toerisme bij aan de verbetering en de verbreding van het productiemilieu en van de productiestructuur.

De realisatie van een Werelderfgoedcentrum draagt bij aan de toeristische ontwikkeling van Noordelijk Flevoland, en daarmee ook aan een economische structuurversterking binnen het gebied. In zowel het rijksbeleid, provinciaal en gemeentelijke cultuurbeleid is aandacht voor het verder ontwikkelen van het potentieel van dit UNESCO Werelderfgoed.

Onderdeel van de beleidskaders is ook de samenwerking met Nagele, Urk, Waterloopbos en Kuinderbos. De gemeente Noordoostpolder heeft de samenwerking op gang gebracht. Op dit moment wordt een marketingplan gemaakt, waarin doorverwezen wordt naar elkaar en waarin gewerkt wordt aan een centrale boodschap richting de bezoeker. Doel hiervan is het realiseren van meerdaags toerisme in de regio. Omdat ook bij Waterloopbos en Kuinderbos gewerkt wordt aan nieuwe faciliteiten voor de bezoeker zijn de locaties van plan om vanaf 2019 samen de toeristische markt te benaderen met een eenduidige boodschap.

6.3. Indicatoren

Het aantal bezoekers voor Schokland, inclusief Nieuwe Natuur, zal van 40.000 naar 100.000 per jaar gaan. Door meer bekendheid te genereren voor de bijzonderheid van het gebied bij publiek, zowel internationaal, nationaal als regionaal, draagt het Werelderfgoedcentrum tevens bij aan het vestigingsklimaat in de Noordoostpolder.

6.4. Businesscase

Zie bijlage businesscase Nieuwe Natuur Werelderfgoed Schokland en het kostenoverzicht.